

Toimielimille
Toimialojen ja vastualueiden vastuuhenkilöille
Toimintayksiköiden vastuuhenkilöille
Tilivelvollisille
Tytäryhtiöille

TALOUSARVION TÄYTÄNTÖÖNPANO-OHJE 2025

Sastamalan kaupunginvaltuusto hyväksyi 9.12.2023 talousarvion vuodelle 2025 ja taloussuunnitelman vuosille 2026-2027.

Tämä ohje sisältää vuoden 2025 talousarvion yleiset hallinnolliset täytäntöönpano-ohjeet. Lisäksi tulee noudattaa Sastamalan kaupunginhallituksen mahdollisia myöhemmin antamia täydentäviä ohjeita. Myös kaupunginjohtaja ja/tai talousjohtaja voivat täsmentää ohjeita tarvittaessa.

Täytäntöönpano-ohjeet saatetaan tiedoksi ja soveltuvin osin noudatettavaksi myös kaupungin tytäryhtiöille. Tytäryhtiöt käsittelevät omat talousarvion täytäntöönpanoon liittyvät ohjeensa hallituksissaan.

1. Sastamalan kaupungin toimintaa, taloudenhoitoa ja sisäistä valvontaa koskevat ohjeet

Sastamalan kaupungin toimintaa, taloudenhoitoa ja sisäistä valvontaa ohjaavat kuntalain, toimialakohtaisen lainsäädännön ja hyvää hallintotapaa koskevien periaatteiden lisäksi

- hallintosääntö
- omistajaohjauksen periaatteet ja konserniohje
- rahoitus- ja sijoitustoiminnan perusteet
- sisäisen valvonnan ja riskienhallinnan perusteet
- sisäisen valvonnan ohje
- hankintaohje
- tietosuoja- ja tietoturvaohje
- talousarvion täytäntöönpano-ohjeet
- muu päätöksentekoon, taloushallintoon ja henkilöstöhallintoon liittyvä ohjeistus

Ohjeet löytyvät ajantasaisina kaupungin intranet-sivuilta valikon '**Johtosäännöt ja ohjeet**' alta sekä talous- ja henkilöstöhallinnon omista osioista. **Lainsäädännön ja edellä mainittujen ohjeiden muutokset edellyttävät myös toimialojen omien delegointien, ohjeiden ja toimintatapojen tarkennuksia.**

Jokaisen toimialan, vastualueen tai toimintayksikön toiminnasta vastaavan tai muun tilivelvollisen tulee perehtyä em. ohjeisiin ja huolehtia niiden noudattamisesta omalla vastuu-/tehtäväalueellaan.

2. Taloussuunnitelmaan sisältyvät keskeiset teemat ja tehtävät

a. Strategia määrittelee toiminnan ja tavoitteet

Sastamalan strategian mukainen visio on **Omannäköisen elämän Sastamala.**

Strategia rakentuu seuraaville kokonaisuuksille:

- Hyvinvointia asumiseen ja elämiseen
- Osaamista tulevaisuuden tekijöille
- Elinvoimaa työstä ja yrittäjyydestä

Toiminnan painopisteet ja tavoitteet perustuvat strategiaan. Talousarviossa on määritelty tavoitetasot strategisille mittareille sekä strategiasta johdetuille kaupunkitasoisille ja toimialojen sitoville tavoitteille.

Keskeisistä teemoista on laadittu vuoden 2025 valtuustoon nähden sitovat kaupunkitasoiset toiminnalliset tavoitteet, joita raportoidaan osavuositarkastusten yhteydessä. Strategian mukaisia väestötyöllisyys-, yritys- tulo- ja muu elinvoimadynamiikkaa kuvaavia mittareita raportoidaan kesäkuun osavuositarkastuksen yhteydessä.

b. Tasapainoinen talous

Vuoden 2025 talousarvio on alijäämäinen ja suunnitelmavuosina 2026-2027 talouden on arvioitu heikkenevän vuoden 2025 tasosta. Kaupunginvaltuusto on päättänyt kaupungissa tarkastelun kohteena olevista säästötoimenpiteistä suunnitelmakaudella alla luetellun mukaisesti:

- palveluverkon tarkastelu asukasmäärän ja oppilasmäärän vähetessä
- sotekiinteistöjen yhtiöittäminen
- kiinteistöomaisuuden tarkastelu myös muiden kuin sote-kiinteistöjen osalta
- sopimuskannan tarkastelu v. 2025
- kaupungin tuloperustan vahvistaminen uusiutuvan energian hankkeita hyödyntämällä
- luottamushenkilöorganisaattiorakenteen ja koon uudelleenarvioiminen
- henkilöstökustannusten tarkastelu, lomapalkkavelan pienentäminen/vapaaehtoisten vapaiden tarkastelu/täyttölupien tarkka harkinta.

Säästötoimenpiteiden toteutumisen tilanteesta raportoidaan kesäkuun osavuosikatsauksen yhteydessä.

Kaupungin korkea investointitaso, tulorahoituksen väheneminen ja talouskehityksen epävarmuus muodostavat riskin talouden tasapainolle. **Tasapainon säilyttäminen edellyttää toiminnan ja talouden suunnitelmallisuutta ja varautumista taloustilanteen heilahteluihin sekä tarkkaa määrärahojen ja tuloarvioiden seurantaa.**

c. Henkilöstösuunnittelu

Henkilöstöpolitiikan linjaukset on esitetty talousarvion luvussa 5: Henkilöstö.
Henkilöstöjaosto antaa tarvittaessa henkilöstöasioita koskevia tarkempia linjauksia ja ohjeita.

Henkilöstösuunnittelun avulla huolehditaan kaupungin palvelutuotannon edellyttämän henkilöstön oikeasta määrästä ja rakenteesta sekä turvataan riittävä osaaminen kaupungin tavoitteiden saavuttamiseksi ja uusien toimintamallien kehittämiseksi. Henkilöstösuunnittelussa huomioidaan myös väestökehityksestä johtuvat palveluiden kysyntään ja resurssien kohdentamiseen sekä henkilöstön eläköitymiseen liittyvät muutostarpeet.

Kaupunkitasoisen henkilöstösuunnitelman laatimisesta ja päivittämisestä annetaan erilliset ohjeet vuoden 2025 aikana.

Henkilöstömäärän kehitystä seurataan säännöllisesti toimialojen ja konsernihallinnon yhteisissä seuranta- ja suunnittelupalavereissa sekä raportoidaan osavuosikatsauksissa.

3. Käyttösuunnitelmat

Kunkin toimialan ja vastualueen omilla talousarviosivuilla on esitetty:

- toimialan tehtävät kaaviomuodossa
- toimialan päätehtävä / palvelusuunnitelman kuvaus
- toimialan katsaus suunnitelmakaudelle
- toimialan valtuustotason sitovat toiminnalliset tavoitteet vuodelle 2025 (tulokortti, **sitova taso 2025**)
- toimialan valtuustotason sitovat taloudelliset tavoitteet vuodelle 2025 (määrärahataulukko, **nettositova**)
- vastualueen tehtävä / palvelusuunnitelman kuvaus
- vastualueiden toiminnan painopisteet ja olennaiset muutokset suunnitelmakaudella
- vastualueen lautakuntaan nähden sitovat toiminnalliset tavoitteet vuodelle 2025
- vastualueen lautakuntaan nähden sitovat taloudelliset tavoitteet (määrärahataulukko, **nettositova**)

- vastualueen toiminnan volyymin, muutosta ja vaikuttavuutta kuvaavat tunnusluvut (ei-sitova)
- lisätiedot tarvittaessa: mm. talouslukujen vertailtavuuteen vaikuttavat muutokset ja muut huomiot.

Käyttösuunnitelmat laaditaan sekä käyttötaloudesta että investoinneista (määrärahat ja tavoitteet). Käyttösuunnitelmassa esitetään valtuuston myöntämän kokonaismäärärahan tarkempi kohdennus vastuualueille ja investointimäärärahan kohdennus hankkeille.

Käyttösuunnitelman esitystarkkuus:

- Käyttötalouden käyttösuunnitelmat sisältävät toimialoitaisen ja vastuualueittaisen käyttösuunnitelman tiliryhmätasolla. Lisäksi informatiivisuuden lisäämiseksi käyttösuunnitelma-aineistoon liitetään toimintayksikkökohtainen käyttösuunnitelma ”menot, tulot ja netto” -tasolla.
- Investointien käyttösuunnitelma, kts. kohta 5.

Käyttösuunnitelman yhteydessä huomioidaan ja valmistellaan

- Sitovien tavoitteiden aikataulujen ja vastuuhenkilöiden määrittely
- Sisäisen valvonnan suunnitelmien täydennykset Targetorin uusille lomakepohjille (mm. vastuutahot)
- Talousarvioon sisältyvät sitovat tavoitteet huomioidaan käyttösuunnitelmissa ja toiminnassa.

Käyttösuunnitelmat valmistellaan ja käsitellään lautakunnissa 28.2.2025 mennessä. Käyttösuunnitelmat saatetaan tiedoksi ja mahdolliset määrärahasiirrot päätettäväksi kaupunginhallitukselle 17.3.2025 ja –valtuustolle 31.3.2025.

Käyttösuunnitelmien tallennus:

- Toimialat tallentavat käyttösuunnitelmalukunsa 100 euron tarkkuudella Clausion FPM-ohjelmaan sarakkeelle 'Käyttösuunnitelma'.
- Käyttösuunnitelmaan sisältyvät valtuusto- ja lautakuntatasoiset sekä mahdolliset yksikötason operatiiviset tavoitteet ja ohjeet tallennetaan ja niiden toteutumista seurataan Targetor-järjestelmässä. Lautakuntatasoisia käyttösuunnitelmatavoitteita toimielimet voivat vuoden aikana täydentää ja tarkentaa tarpeen mukaan.
- Toimialat ja vastualueet voivat tehdä talousarviovuoden aikana muutoksia käyttösuunnitelmaan talousarvion sitovuusmääräykset huomioon ottaen.
- Käyttösuunnitelmamuutokset tallennetaan jatkossa myös Clausion FPM-ohjelmaan.

Käyttösuunnitelmamuutoksien teknisestä tallentamisesta annetaan erilliset tarkemmat ohjeet.

4. Talousarvion sitovuus ja talousarviomuutokset / käyttötalous

Kuntalain 110 §:n mukaan kunnan toiminnassa ja taloudenhoidossa on noudatettava talousarviota. Siihen tehtävistä muutoksista päättää valtuusto. Talousarvion sitovuus on määritelty talousarviokirjan luvuissa 9-10.

Toimialojen tulee sovittaa toimintansa siten, että valtuuston myöntämät sitovat määrärahat eivät ylitä. **Lähtökohtaisesti määrärahojen lisäyksiä ei talousarviovuoden aikana tehdä.**

Mikäli toimialoilla todetaan käyttösuunnitelmaan sisältyvistä priorisoinneista ja tasapainotustoimenpiteistä huolimatta ylitysriski, toimitaan seuraavasti:

- Toimialue käynnistää välittömästi **uusia tasapainottavia toimenpiteitä tarvittavassa laajuudessa**. Tarkastelu tehdään vastualueen **kaikki vastualueet kattavasti ja** käyttösuunnitelmat tarkistetaan tasapainotuksen edellyttämällä tavalla. **Määrärahojen lisäystarpeet katetaan aina ensisijaisesti toimialan sisäisin määrärahasiirroin.**
- Mikäli tasapainotusta ei kyetä kokonaan hoitamaan toimialan sisällä, tarkastelua jatketaan koko kaupungin tasolla. Johtoryhmän tehtävänä on tällöin selvittää, millä tavoin muut toimialat voivat osallistua tasapainotukseen. Tarvittavat tasapainotukset etsitään **talouden ja toiminnan kokonaistarkastelun kautta.**
- Edellä mainittujen toimenpiteiden jälkeen toimiala voi tarvittaessa tehdä lautakunnalle ja edelleen kaupunginhallitukselle ja –valtuustolle määrärahan muutosesityksen. Esityksen tulee sisältää:
 - Tämän valmisteluohjeen liitteenä 1 olevan lomakkeen mukaiset **perustelut ja tiedot**. Lomake liitetään määrärahan muutosesitykseen ja se toimii taustamateriaalina muutosesityksen eri käsittelyvaiheissa.
 - Erillisellä liitteellä selvitys muutoksen kohdentamisesta käyttösuunnitelmatasolla

Uusien toimintojen käynnistämisestä sekä yhteistoiminta- tai hankintasopimuksista tulee aina tehdä asianmukaiset päätökset ja samalla tulee arvioida toimenpiteen kustannusvaikutukset, **vaikuttavuus** ja taloudelliset toteuttamismahdollisuudet koko vaikutusajalle. Pitkäaikaisiin sopimuksiin tulee sisällyttää myös irtisanomismahdollisuus. Sopimusten hyväksymistä koskeva ratkaisuvallta on määritelty hallintosäännössä.

Liikelaitoksen talousarvion ja -suunnitelman hyväksyy liikelaitoksen johtokunta valtuuston talousarviokäsittelyn jälkeen. Liikelaitosten tulee järjestää toimintansa valtuuston talousarviossa asettamien kehystavoitteiden mukaisesti.

Yksittäisiin hankintoihin harkittavat leasing-sopimukset käydään läpi aina talousjohtajan kanssa läpi ennen hankinnan suorittamista. Osamaksusopimuksia ei tehdä.

5. Investointien sitovuus ja investointiohjelman toteuttaminen

Vuoden 2025 investointimäärärahat ovat nettositova toimialatasolla. Poikkeuksena on Tilakeskus, jolla on oma sitova investointimäärärahansa. Myös Vesi -liikelaitoksella on erillinen investointimääräraha.

Toimielimet vahvistavat perusinvestointeja koskevan käyttösuunnitelman (konsernihallinnon ja sivistystoimen investoinnit, Tilakeskuksen pieninvestoinnit, yhdyskuntarakentamisen perusinvestoinnit ja kalusto/hankinnat sekä Sastamalan Veden investoinnit). Käyttösuunnitelmassa huomioidaan investointisuunnitelman linjaukset ja perustelut (talousarvion luku 13). **Suosittelavaa on kohdentaa investointimäärärahoja vuoden kuluessa jaksotetusti 2-3 erässä, jotta myös loppuvuoden kiireelliset tarpeet voidaan toteuttaa kokonaismäärärahan puitteissa.**

Investointien käyttösuunnitelman yhteydessä tarkasteltavat ja esitettävät asiat:

- investointimäärärahan kohdennus investointihankkeille
- investointihankkeiden täsmennetyt kustannusarviot
- hankkeiden toteutusajankohta (arvioitu aloitus- ja päättymisajankohta, kk/vuosi)
- pienhankkeissa ja -hankinnoissa investointikriteerin tarkastelu ja perustelut (vuosikorjaus vai investointi, käyttötaloushankinta vai investointi)

Investointisuunnitelma sisältää erittelyn elinvoimainvestoinneista ja muista isoista rakennusinvestoinneista. Isot investointihankkeet tulee toteuttaa/käynnistää erittelyn mukaisesti vuoden 2025 aikana, ellei hankkeen ulkopuolisesta rahoituksesta muuta johdu. Hankkeista on talousarviossa esitetty kustannusarvio, toteutusajankohta sekä vuoden 2025 talousarvioon sisältyvä ohjeellinen määräraha. Määrärahasta voidaan investoinnin aikataulutuksesta tai toteutustavasta johtuen poiketa sitovan kokonaismäärärahan puitteissa. Poikkeamat käsitellään hallintosäännön rajaamin valtuuksin (toimielin/hallitus/valtuusto).

Investointien käsittely

Isojen investointihankkeiden toteutuksesta päätetään **hallintosäännön mukaisesti**. Isojen hankkeiden määrärahoista ja muutoksista päättää kaupunginhallitus (500 000 -1 000 000 euron hankkeet) tai kaupunginvaltuusto (yli 1 000 000 euron hankkeet). Alle 500 000 euron hankkeista ja määrärahamuutoksista päättää ao. lautakunta, ellei hankkeen merkittävyys edellytä hallitus/valtuustokäsittelyä.

Määrärahojen ohjeellinen käyttö on määritelty investointikokonaisuuksien linjauksissa ja kunkin toimialan määrärahataulukon yhteydessä. Lautakuntatason käyttösuunnitelmat pohjautuvat tehtyihin linjauksiin. Lautakunta voi tarvittaessa siirtää määrärahoja investointiryhmien ja hankkeiden välillä lukuun ottamatta hallituksen/valtuuston päätösvaltaan kuuluvia isoja investointeja.

Kaikki investoinnit esitetään johtoryhmässä ennen toimielinkäsittelyä ja käyttösuunnitelmien vahvistamista. Menettelyn tavoitteena on varmistaa investointiohjelman oikea-aikaisuus ja priorisointi ottaen huomioon myös käyttäjätahojen tarpeet (asukkaat, yrityssektori, kaupungin omat toimintayksiköt).

6. Talousarvion seuranta ja raportointi

Talousarvion toteutumisen jatkuvaan seurantaan ja **ennakointiin** on kiinnitettävä erityistä huomiota. **Poikkeamiin toimialojen on reagoitava välittömästi.**

Kaikkia toimialoja koskevana on erityisesti huomioitava valtuustoon nähden sitovat kaupunkitasoiset ja toimialakohtaiset toiminnalliset tavoitteet, joita raportoidaan osavuosikatsausten yhteydessä. Laajempi raportointi strategian mukaisista mittareista sekä lautakuntatason toiminnallisten tavoitteiden toteutumisesta tehdään kesäkuun osavuosiraportin yhteydessä. Kesäkuun osavuosikatsauksessa myös kaupungin tytäryhteisöt raportoivat omien tavoitteidensa ja taloutensa toteutumista.

Toimialat ja toimielimet suorittavat käyttösunnitelmiansa säännöllistä seuranta. Tarkastelun kohteena ovat määrärahaseurannan lisäksi talousarvion edellyttämät toimenpiteet ja niiden toteutus sekä lautakuntatason operatiiviset tavoitteiden toteutuminen ja tarkennukset. Talousarvion toteutumistilanne sekä koko vuoden ennuste saatetaan toimielimille tiedoksi säännöllisesti (kuukausittain tai muun kokousrytmin mukaisesti).

Talousarvion ja siihen sisältyvien tavoitteiden toteutumista sekä henkilöstömäärän kehitystä seurataan ja arvioidaan säännöllisesti myös toimialojen ja konsernihallinnon yhteisissä seurantaneuvotteluissa sekä johtoryhmän suunnittelupalavereissa.

Hallitukselle ja valtuustolle raportoidaan vuosittain seuraavasti:

- **Neljännesvuosiraportti 31.3. ja 30.9.** (tiedot Valtiokonttorille 30.4. ja 31.10. mennessä)
- **Puolivuotisraportti 30.6.** (tiedot Valtiokonttorille 15.8. mennessä)
- **Tilinpäätösraportointi 31.12.**

Vuoden 2025 talousasioiden alustava aikataulu on esitetty alla olevassa taulukossa. Tarkemmat ohjeet ja työvaiheiden aikataulu annetaan lähempänä raportointiajankohtaa. Raportit saatetaan tiedoksi hallitukselle ja valtuustolle sekä tarkastuslautakunnalle.

<i>Talousasioiden alustava aikataulu v. 2025</i>	<i>Tiedot tarvitaan viimeistään</i>	<i>Viranomaisraportti VK:lle</i>	<i>Lautakunta</i>	<i>Hallitus</i>	<i>Valtuusto</i>
Alustava käyttösunnitelma	9.1.	15.1.			
Tilinpäätösarvio	22.1.	25.1.			
Käyttösunnitelmat 2025			28.2.	17.3.	31.3.
Tilinpäätös 2024			7.3.	31.3.	19.5.
Q1-raportointi 2025	25.4.	30.4.	16.5.	26.5.	2.6.
Q2-raportointi 2025	12.8.	15.8.	29.8.	15.9.	22.9.
Q3-raportointi 2025	28.10.	31.10.	28.10.	17.11.	15.12.
Talousarvio 2026			30.9.	17.11.	15.12.
Tilinpäätös 2025			6.3.2026		

7. Maksuvalmiussuunnittelu

Maksuvalmiussuunnittelua varten toimialojen tulee ilmoittaa talousjohtajalle suurimmista sopimusten mukaisista maksuaikatauluista (urakkasopimukset, toistuvat maksut ym.) sekä muista yksittäisistä yli **300.000** euron hankinnoista tai tilauksista.

8. Sisäinen valvonta ja riskienhallinta

Toimialojen, liikelaitoksen ja kaupungin tytäryhteisöjen sisäisen valvonnan suunnitelmat on laadittu ja riskikartoitus päivitetty talousarvioprosessin yhteydessä. Sisäistä valvontaa toteutetaan toimialoilla säännöllisesti suunnitelman mukaisesti. Riskien arviointia tehdään säännöllisesti ja raportoidaan puolivuositain kaupunkitasolla. Sisäisen valvonnan suunnitelmat ja raportointi ja riskikartoitus laaditaan Targetor-järjestelmän lomakkeille.

Liite 1

Malli:

MÄÄRÄRAHAN MUUTOSesitys 2025, käyttötalous

Lautakunta (pvä,§): _____

Toimiala	
Esitettävä €-muutos (lisäys/vähennys/siirto)	
Perustelu toimialan nettomäärärahan muutokselle (lisäystarve, vähennysmahdollisuus)	
Selvitys toimenpiteistä ja keinoista, joita vastuualue ja toimiala ovat käyttäneet toiminnan sopeuttamiseksi	
Määrärahamuutoksen käsittelyvaiheet *vastuualueen käyttösuunnitelmatarkastelu *toimialatiimi (pvä/tulos) *jory (pvä/tulos) *lautakunta (pvä)	Vastuualuetarkastelu:
	Toimialan sisäinen tarkastelu/toimialatiimi:
	Johtoryhmä:
	Lautakunta:
Määrärahamuutoksen kattamistapa, esim. siirto toiselta toimialalta	
Selvitys muutoksen vaikutuksesta sitoviin toiminnallisiin tavoitteisiin	
Lomakkeeseen liitetään selvitys muutoksen kohdentamisesta käyttösuunnitelmatasolla	
Puutteelliset esitykset palautetaan toimialalle täydennettäväksi. Lomake toimii taustamateriaalina muutosesityksen eri käsittelyvaiheissa.	